

זעוממקו של מקרא

דברי עומק
בפרשת השבוע ובמועדים

הגדה של פסח
ה'תשפ"ד

**בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לטל': 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל: leshem895@gmail.com**

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

סדר ההגדה וארבע

כוסות

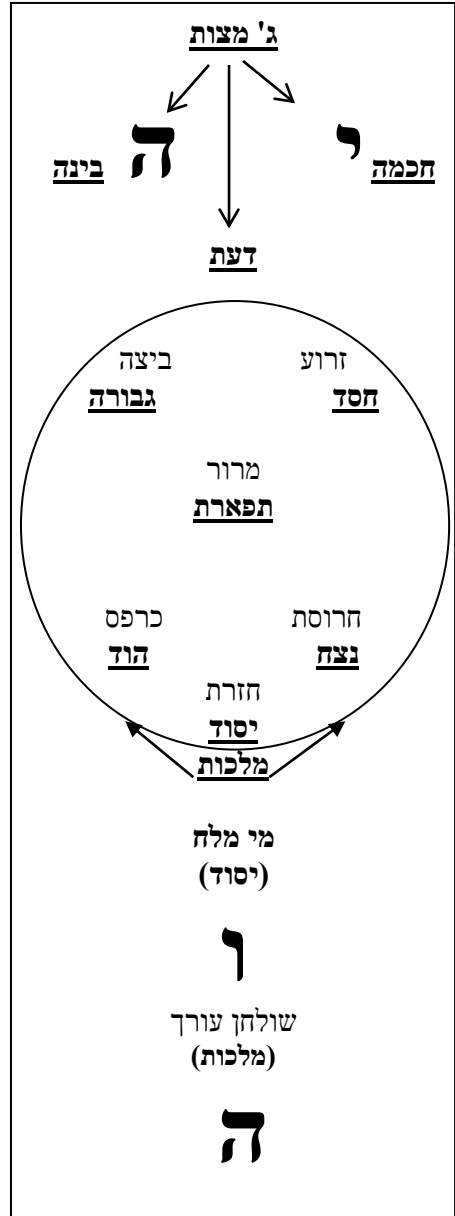
ארבע כוסות של ליל הסדר, הן כנגד ארבע לשונות של גאולה, והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי.

ארבעה פרקים של קדושה

יסוד הארבע כוסות הוא, שיש **ארבעה פרקים של קדושה** בליל הסדר:

קידוש
אמירת ההגדה
ברכת המזון
הלל

וכפי שתקנו חז"ל, לומר בכל מקום קדושה על הכוס, כגון ברכת הנישואין ושבע ברכות וברכת הברית וכד', לכן גם בליל הסדר שיש בו ארבע קדושות הנ"ל, קידוש, אמירת ההגדה, ברכת המזון והלל, הן ארבע קדושות שתקנו לומר כל אחת מהן על הכוס. והן הן הארבע כוסות של ליל הסדר.

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

והם כנגד ארבע עולמות אבי"ע,
אצילות בריאה יצירה עשייה:

קידוש כנגד אצילות
אמירת ההגדה כנגד בריאה
ברכת המזון כנגד יצירה
הלל כנגד עשייה

ובהיות ארבע הכוסות כנגד ארבע
קדושות וכנגד ארבע עולמות יכוון
בכוסות את שמות השם שבארבע
עולמות:

בכוס הראשונה של הקידוש יכוון
בשם השולט בעולם האצילות שהוא
שם יהוה במילוי יודי"ן כזה:

יוד הי ויו הי

הוא הנקרא שם ע"ב על פי הגימטריה
עם מילוי האותיות העולה ע"ב

בכוס השניה של ההגדה יכוון בשם
השולט בעולם הבריאה שהוא שם
יהוה במילוי אלף ויודי"ן כזה:

יוד הי ואו הי

הוא הנקרא שם ס"ג על פי הגימטריה
עם מילוי האותיות העולה ס"ג

ארבע הקדושות הנ"ל, הן כנגד
ארבע לשונות של גאולה. וארבע
הכוסות נמשכות אחריהן.

ולפי זה תובן השייכות של ארבע
לשונות של גאולה לסדר ההגדה:

והוצאתי כנגד הקידוש
שמזכירים בו זכר ליציאת מצרים.

והצלתי כנגד ההגדה
שעיקר ההגדה לספר נס ההצלה.

וגאלתי כנגד ברכת המזון
שבזכות ברכת המזון נגאלים וכמו
שאמרו חז"ל אמר הקב"ה וכי לא
אשא פנים לישראל שהם מדקדקים
עד כזית ועד כביצה. פירוש
שמדקדקים עד כביצה כדי לברך
ברכת המזון מדאורייתא ועל כל
פנים עד כזית מדרבנן.

ולקחתי כנגד ההלל
ככתוב עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו
והלקיחה היא כפעולת קנין וקנין הוא
לשון יצירה ככתוב [בראשית יד, יט']
קונה שמים וארץ נמצא שהלל כנגד
לקיחה.

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

הנ"ל ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן שהם יחד
רל"ב והוא ר"ת רחמנא לבא בעי
שאחרי כוונת הלב הם הם הדברים.

***

קד"ש

כוס ראשונה כנגד והוצאתי. וזה
שאומרים בקידוש "זכר ליציאת
מצרים".

ויכוון בקידוש כנ"ל לְשֵׁם ע"ב שהוא
יוד הי ויו הי והוא כנגד עולם
האצילות ונכתב במילוי יודי"ן, ונקרא
ע"ב על שם שהוא גימ' של אותיות
השם הנ"ל.

***

ההסבה

חיובה משום דרך חירות.
ויסודה במדרש רבה על הפסוק וַיִּסַּב
אֱלֹהִים | אֶת-הָעַם דְּרָךְ הַמְדַבֵּר ים-סוף
(שמות יג, ח').

בכוס השלישית של ברכת המזון
יכוון בשם השולט בעולם היצירה
שהוא שם יהו"ה במילוי אלפי"ן כזה:

יוד הא ואו הא

הוא הנקרא שם מ"ה על פי
הגימטריה עם מילוי האותיות העולה
מ"ה

בכוס הרביעית של ההלל יכוון
בשם השולט בעולם העשייה שהוא
שם יהו"ה במילוי כפולות של ההי"ן
ו"ו כזה:

יוד הה וו הה

הוא הנקרא שם ב"ן על פי הגימטריה
עם מילוי האותיות העולה ב"ן

וזה ששאלו תלמידיו של רבי את
רבי, במדרש פליאה, כמה שמות השם
יש, וענה להם רחמנא לבא בעי

והיה תמוה בעיניהם, כאמרו למה
לכם בנסתרות, ה' אחד ושמו אחד
וְרַחֲמָנָא לְבָא בְעֵי.

וכבר עמדו על כך המפרשים [שם]
שלעומקו של דברים התכוון רבי
בתשובתו זו לסכום כל הגימטריות

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

וייש ליתן טעם היכן נרמז הדבר
שישמש המדבר כשולחן.

ועל דרך הצח, יש לומר שנרמז
בפסוק [שמות טז, יד] וְהָיָה עַל פְּנֵי
הַמִּדְבָּר דָּק מְחֻסָּס דָּק כְּפָפֵר עַל
הָאָרֶץ וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אֶתּוֹ מֶן
הוּא, והוא כעין נוטריקון בסופי תיבות
שלחן, הוא שלחנו של מקום, והרי
בני ישראל כמסבים לפניו ית'.

ואשר על כן אמרו [משנה פסחים י, א']
וַאֲפִלוּ עֲנֵי שְׂבִי שְׂרָאֵל לֹא יֹאכֵל עַד
שְׂיֻסָּב, שכן היו בני ישראל במדבר
כעניים אצל הקב"ה, שהסיבן במדבר.

ולכאורה אינו מובן כיצד למדו מכאן
במדרש אפילו עני שבישראל, וכו'.
והלא בצאתנו ממצרים היינו כולנו
עשירים, לקיים ואחרי כן יצאו
ברכוש גדול.

אלא יש לומר כפי שאמרו בגמ'
(ברכות מז. פרק שביעי) מאכילים
את העניים דמאי, וכן את האסניא
דמאי ופירש רש"י שם אכסניא. חיל
של מלך שמטיל על בני העיר לזונם

ונאמרו ג' דיעות במילה נִיֻּסָּב ויכוון
בכולן בעת ההסבה.

הא' שהקיפן הקב"ה,

ככתוב (זכריה ב, ט): ואני אהיה לה
נאום ה' חומת אש סביב. וְכַרְוֶעָה הַזֶּה
שסובב את הצאן מפני הזאבים. וכן
לעתיד לבא שנא' (תהלים קכה, ב):
ירושלים הרים סביב לה וה' סביב
לעמו.

הב' שהסיבן תחת ענני הכבוד,
שהיו האומות אומרים היוכל
אל לערוך שולחן במדבר, (תהלים עח,
ט): מה עשה הקב"ה הסיבן תחת
ענני הכבוד, והאכילן מן והיה גבהו
יותר ממי המבול שנאמר ויצו שחקים
ממעל ודלתי שמים פתח. (תהלים עח,
כג).

הג' שאמר להם לְהִסָּב, בליל הסדר.
וכדברי המדרש: מכאן אמרו רבותינו
שאפילו עני שבישראל לא יאכל עד
שיסב. שנאמר ויסב אלקים את העם.

דימה המדרש את המדבר לשולחנו
של מקום שכן הסיבן במדבר כנ"ל.

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

שברחצה נוטלים ידים עם ברכה
ובסימן ורחץ נוטלים ידים בלא ברכה.

ועל דרך הצח נראה לומר לפי
שבאמרו וְרַחֵץ מורה על אמונת
חכמים, שגזרו על נטילת ידים למאכל
רטוב, וכן מורה הוא על בטחון בנותן
התורה, וכפי שאומרים בארמית
בפתיחת הארון **פִּיה אָנָּא רַחֵץ, בו**
אני בוטח, וכביכול אומרים לו
לאדם: וְרַחֵץ וּבִטַּח! ומעלה זו של
אמונה ובטחון היא כמעלת הישג
הברכה.

***

כרפס

טובלין כרפס פחות מכזית במי
מלח ומברכין בורא פרי האדמה,
ויכוון בברכת פרי האדמה לפטור את
המרור שיאכל אח"כ בסעודה. ואין
מסבין בו כי הוא כנגד עבודת פרך
שעבדו ס' רבוא. [ר"ת כרפ"ס].

ואע"פ שתקנו את הכרפס כדי
להתמיה את התינוקות, יש בו סוד

בשובם ממלחמתו, והרי הם כעניים
לפי שהם שלא במקומם.

כן בני ישראל, בעולמו של הקב"ה
שהוא מקומו של עולם, ואין העולם
מקומו, כולנו נחשבים חוץ למקומנו,
ולכן כולנו נחשבים כעניים אצלו ית',
ולכן כולנו צריכים הסבה. ואע"ג
שהסבה היא דרך חרות, אין חרות
גדולה מזו שהאדם מפקיד עצמו וכל
אשר לו בידי הקב"ה כפי שאמרו
[אבות ו,ב'] אין לך בן-חורין אלא מי
שעוסק בתורה. ואין לך עיסוק גדול
מזה שמספר ביציאת מצרים כל אותו
הלילה.

***

וְרַחֵץ

נוטלין את הידים משום טיבול אכל
במשקה, ואין מברכין על נטילה זאת.
הוא משום מנהג אבותינו בידינו.

יש לשאול מה ראה בעל הסימנים
להבדיל בין ורחץ ובין רחצה עד כדי

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

כמה **דבריהם עמוקים** שמחברים בזה את התפארת **בנצח**, ואת ההוד **ביסוד**.

ולעומקו של מקרא יש לומר שיש כאן **מיתוק הדינים**. וכשם שהמלח ממתק הבשר, כן **מלח ברית** אלקיך **ממתק הס' פרך**. וכן האהבה של הקב"ה את עם ישראל המתבטא **בחרוסת**, שהיא ממיני מתיקה שבשיר השירים, **האהבה הזאת ממתקת את היסורין של "וימררו"**. ובכרפס יברכו לפניו שהכרפס הוא נכתב **למפרע**, ולמפרע נראה לעינינו בעליל, שהיתה **ברכה ב"וימררו"**. שהוציאנו והצילנו וגאלנו ולקחנו. ולכן מברכין לפניו. **אך במרור** שהיינו שקועים בתוך המרירות, לא היה נראה לברך, שעוד לא ראו את קץ השעבוד. **ואשר על כן** נצטוונו לכרוך דוקא את **המרור במצה**, כדי לכרוך את הגלות והגאולה יחדיו. **וזה הענין של תמיהת התינוקות**, שתמיהתן תביאנו לעיין בעומקו של דברים ולקיים בזה מפי עוללים ויונקים יסדת עוז, להשבית אויב ומתנקם.

***

השתלשלות הספירות. שלפי תמונת הספירות שבקערה [כנ"ל] הכרפס הוא כנגד ספירת ההוד. והמי-מלח הן כנגד ספירת היסוד שעולה למעלה בקו ישר אל התפארת שבמרור. ובטבילת הכרפס במי-מלח הרי נקשר ההוד ביסוד שעל השולחן הטהור שהוא כנגד המלכות.

והוא גם סוד התמיהת התינוקות, הנקשרים להוד אבותיהם, כיסוד הנקשר אל ההוד, ונקשרים יחדיו למלכות שמים.

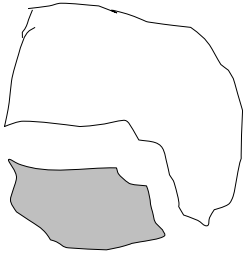
וכאשר מכוון עתה לפטור בו את ברכת המרור שיאכל אח"כ בטבילה בחרוסת, הרי הוא מכין בזה את החיבור של המרור בחרוסת שהוא חיבור התפארת והנצח וההוד. והם גבוה מעל גבוה וכעין חיבור שמים וארץ בזעיר אנפין. תפארת נצח הוד יסוד מלכות.

ובשימת לב, זה מה שהתינוקות ישאלו מה נשתנה הלילה הזה וכו' **שתי פעמים**. ויתכוונו לטיבול המרור בחרוסת, ולטיבול הכרפס במי מלח. והם אינם יודעים עד

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

וישתדל לחצות בצורה של ה כנגד אות ה' אשר בְּשֵׁם הַשֵּׁם, כנגד "אני ולא מלאך", וכנגד רחמים גמורים המושפעים עלינו בלילה הזה ממקור הרחמים הנקרא בשם אהיה אשר אהיה.

כזה:

ועל דרך הסוד יתבאר יחזקאל זה בצורת ה' על פי תיקוני הזוהר תיקונא דתליסר דף כח עמ' ב'. שם אמרו בזה סוד המרור, הנאכל עם הפסח והמצה, שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו.

וזה לשונם:

מְרֹר, על שם ו' דְּאִתְפְּרֵשׁ מִן ה', וְדָא גְרִים לֹון דְּנִימְרֹר אֶת טַיִיָּהֶם.

ועל הכרפס יברך בורא פרי האדמה ויאכל פחות מכזית כדי שלא יזדקק לברך ברכה אחרונה לפני הסעודה.

ולעומקו של מקרא ינתן טעם בזה, כי הכרפס הוא חלק מהסעודה וליל הסדר, ואם יצטרך לברך אחריו הרי הוא כמנתק את הסימן מהרצף של ליל הסדר. וגם שלא יראה כמוסיף על הברכות שתיקנו לומר. כי גם התוספת יש בה חיסרון כדאמרו כל המוסיף גורע.

ועוד, שהכרפס הוא כוונתו של המרור שכן כרפס הוא ר"ת ס' עבדו עבודת פרך. ואשר על כן יאכל את הכרפס ללא הסיבה. לכן צריך לאכול ממנו פחות מכזית כדי לחברו ולצרפו עם שלאחריו.

***

יחזקאל

יבצע את המצה האמצעית לשתיים ומצפין את החצי הגדול לאפיקומן.

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

התבאר איפוא שהיחץ הוא הגורם למרור, בדרך פירודא של הו' מה-ה"א.

אך מאידך גיסא, סוף כל סוף נוצרת כאן ה', והרי היא ה' של **רחמים**. והם **הרחמים** הגמורים המושפעים על המרור, בלא נתינת שליטה למקטרגים. **ולעתיד לבוא** כשיהיה אור החמה כאור הלבנה תהיה **המצה שלימה**, בלא פירוד כלל, ויהיה השם שלם, **בשפע רחמים מן השמים**.

ואשר על כן מבואר שם עוד בתיקונים **שההלל מחולק לשניים**. ובעת **שיש פרוסה** הרי חצי הלל אמור על הפרוסה. כנגד הו' הנפרדת מהאות **ה'**. ויהיה סוד שבירת המצה בצורת ה' גם כנגד ה' של **ההלל**. וכשם שהרחמים שבאות ה' שבמצה שולטים למרות הפירוד מהאות ו', כן ההלל הגם שהוא רק בחציו הראשון, גם כך הוא מחבר אותנו לאבינו שבשמים, עד ההתכללות השלימה עם חציו השני של ההלל, שבסוף הסדר, לפני ה"נרצה". ואשר על כן הורונו לכוון בברכת ההלל השלם שבבית הכנסת גם על ההלל שבסעודה, שיהיה בשלימות למרות שנחצה.

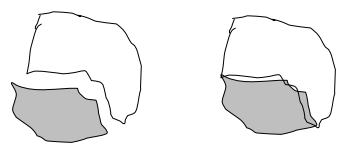
כלומר, מה גרם לכך שנימָררו אַת תַּיִיָּהֶם, פרידת הו' מהאות ה' שבשם ה', החא גרמה לכך, כי הוא כפרידת היסוד מהמלכות.

ולעומקו של מקרא יאמר דלית מילתא דלא רמיזא באורייתא, וזה שנאמר וַיִּקֶם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדַע אֶת-יְוֹסֵף. ופירושו שנותק הקשר בין המלכות ובין יוסף שהוא צדיק יסוד עולם.

והיינו שנפרדה הו' מַה-ה'. היסוד מהמלכות. ומיד נִמְרָרו אֶת תַּיִיָּהֶם.

ולזכור ענין זה, של נִמְרָרו אֶת תַּיִיָּהֶם, ניתן לנו היחץ, להפריד בה את הו' מַה-ה'. ותהיה היו"ד הקטנה שבתוך ה-ה"א, רמז לאות ו"ו, ובזה שמדמים היו"ד להו"ו, מיחדים יו"ד בו"ו.

ובהיות המצה שלימה, הרי היא כה' המדובקת בו' שלה, והיחץ מפריד את הו' מה-ה"א וכנ"ל.

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

ועל דרך הרמז ירמוז הפסוק
לחמישה דברים, כנגד יחזק בצורת
ה':

מְשַׁאֲרֶתֶם ירמוז שהמצה היא
שנשארה לנו מן הקרבן פסח.
צָרָת שֶהֲתִיר צְרוּרָה מְצֻרֹת צְרוּתֶיהָ,
בְּשִׁמְלֹתֶם להצפין האפיקומן במפה,
וכן לכך שערל לא יאכל את הפסח
שכן הוא נוטריקון **בְּשִׁמְלֹתֶם** - בְּשִׁמְלֹתֶם
אוֹתֶם.

עַל שְׂכָמְךָ, שְׁעֲלִי'ה היא גבם, ובזה
יקדשו שם שמים, שכן **שְׂכָמְךָ**
נוטריקון **שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ**.

ועל ידי כך יחדיר האמונה בלבו ובלב
המסובין אתו כאילו הוא יצא ממצרים.
וּסְדוֹ רִמּוּז בְּשִׁמּוֹ: אפיקומן. אפיקו
מָאן דְּבִלְבְּכֶם, הוציאו מה שבלבכם,
הוא היצר הרע הַצָּפוֹן בְּתוֹכְכֶם,
לבטלו כליל בלילה הזה. כנאמר
(יואל ב, כ') **וְאֵת הַצָּפוֹנִי אֲרַחֵק**
מֵעַלְיֶכֶם, ופירש רש"י שם זה יצר
הרע שְׁצָפוֹן בְּלִבְבוֹ שֶׁל אָדָם.

ועל דרך הצח, נְאֻמָּה, שעל כן
הרחיקו חז"ל את הסימן צפון לסוף
הסדר, שנאמר **וְאֵת הַצָּפוֹנִי אֲרַחֵק**

ועוד על דרך הצח ירמוז היחזק בצורת
ה"א, למה שאומר ה"א לחמא עניא.

לאחר הצפנת החלק הגדול של
היחזק לשם אפיקומן, בתוך המפה
המיוחדת לו, יש הנהגים לשים המפה
עם האפיקומן על שכמם הימנית
ולומר: **מְשַׁאֲרֶתֶם צָרָת בְּשִׁמְלֹתֶם**
עַל-שְׂכָמְךָ.

ומקור המנהג ב"באר היטב" [שו"ע
סימן תע"ג סעיף ו' בשם] בשם רש"ל.

וכשרוצה לאכול יוציאה כמו שהיא
בתוך המפה **וישלשל לאחוריו**, וילך
כמו ד' אמות ויאמר: כך היו אבותינו
הולכים, **מְשַׁאֲרֶתֶם צָרָת בְּשִׁמְלֹתֶם**
עַל שְׂכָמְךָ.

והמשנה ברורה הוסיף כאן: **ויש**
שנותנין אותה [לאחר היחזק] על
כתפיהם זכר ליציאת מצרים.

ופירש"י (שמות יב, לד') **מְשַׁאֲרֶתֶם**
שירי מצה ומרור. **עַל שְׂכָמְךָ**, אע"פ
שבהמות הרבה הוליכו עמהם, שהיו
מתבבים היו את המצות.

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

ברק, וכן מאמרו של ר' אלעזר בן עזריה הרי אני כבן ע' שנה, וכן כנגד ארבעה בנים דברה תורה, וכן יכול מראש חדש, לפי רב הן רק הקדמה להגדה. ולפי שמואל הן חלק מההגדה.

ועוד, לפי הנאמר לעיל [בסימן קדש], שההגדה הנאמרת על הכוס מתחילה בעת מזיגת כוס שני, הרי היא לפני מה נשתנה.

ואשר על כן על כל הנ"ל יש לומר שאכן, מצות ההגדה מתחילה עם מזיגת הכוס ל"מה נשתנה". ובזה שאלת התינוקות היא חלק מההגדה גם לפי רב וגם לפי שמואל.

אלא שרב ושמואל נחלקו מהיכן מתחילה עיקר המצוה של הסיפור. לשמואל מעבדים היינו, ולרב באומרו מתחילה עובדי ע"ז וכו' וכל השאר הן רק הקדמה למצות ההגדה.

***

מעליכם, ותיכף לביטולו, תבוא הברכה, שכן סודרו הסימנים: צפון - ב"ד.

מגיד

בביאור מתי מתחילה מצות ההגדה

במסכת פסחים פרק י משנה ד' שנינו מתחיל בגנות ומסיים בשבחה. אלא שחלקו בזה רב ושמואל (פסחים קטז).

לדעת שמואל מתחילה ההגדה בתשובה לשאלת מה נשתנה. באומרו עבדים היינו. שכן כאן מתחיל בגנות.

לדעת רב מתחילה ההגדה באומרו מתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו וכו' שבזה מתחיל בגנות. והוא כפירוש רבינו עובדיה מברטנורה על המשנה שם.

ובשימת לב, יש להאיר שהמעשה בר' אליעזר וכו' שהיו מסובין בבני

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

לבנד, וכח זה של אמונת חכמים הוא ששומר עלינו לבלתי יהיה כאן קטרוג, וכך יפלו הדברים על אזן שומעיהם.

ועוד יש לומר, שהמילה הגדה בארמית היא כנהר שנמשכים מימיו, כעין נגדין נחליא, כן סיפור יציאת מצרים הוא כדבר אשר מושך את הלב, ולכן עטפו את הסיפור בכל מיני מעשים שימשכו את לב התינוקות ולא ימאסו במוסר שיש בהגדה.

ועוד יש לומר, שהגדה היא לשון של הכרת הטוב, כמו שאמר דוד המלך ע"ה בתהלים (צב, ג') להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות. והרי חסד ואמונה אמירתן רכה. אלא שנקט לשון גידים גם בחסד ובאמונה כדי להשרישם בחזקה ולנטעם עמוק בלב הרך.

לכן נקט לשון הגדה בליל הסדר שכולו חסד ואמונה.

וכן בהמשך המזמור שם, פס' טז להגיד כי ישר השם, צורי ולא עולתה בו.

בביאור ההבדל בין הגדה לסיפור יש לשאול, שהרי אמרו שאמירה היא רכה, והגדה היא דיבורים קשים כגידיים. כמו שדרשו עה"פ פה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישךאל ופירש רש"י שם (שמות יט, ג') ותגיד - ענשים ודקדוקין, דברים הקשים כגידיין. ובלילה הזה צריך למשוך לב הצאן הרך לאמונה ולדברים הנשגבים של הלילה הזה, באמירה רכה, ולא בדרך של הגדה.

ואכן, מצינו בהגדה דברים שהם קשים כגידיים, ואם לא היו אומרים לנו חז"ל לאומרם אי אפשר היה לאומרם. כגון בן רשע, אף אתה הקהה את שיניו, הוציא עצמו מן הכלל, כפר בעיקר, אילו היה שם לא היה נגאל. וכמו כן כל הגנות שמספרים בתחילה היו עובדי ע"ז אבותינו.

וכי אפשר לומר כן ביום כזה מקודש ובשעות כאלו מסוגלות, אלא להודיע כוחם של חז"ל שאמרו לנו לומר דברים הקשים כגידיין, ואף על פי כן יתישבו על לב הבנים כאמירה רכה. ונרמז הדבר בפסוק והגדת

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

שָׁפַל עֵיקָרָהּ שֶׁל הַכֶּרֶת הַטוֹב לְדַעַת מִי הוּא הַטוֹב, וְכִיצַד הוּא מְטִיב. אֲשֶׁר עַל כֵּן נִקְרָא הַטוֹב וְהַמְטִיב. וְלִכֵּן מִתְחִיל מֵאַרְמֵי אוֹבֵד אֲבִי, שֶׁתְּחִילַת הַצִּלְתָּנוּ מִמְצָרִים יִסּוּדָה, וְשׁוֹרְשָׁהּ בְּהַצִּלְתָּנוּ מִלִּבְּנֵי הָאַרְמִי.

וְשֵׁמָּה יֵשׁ לֹאמֵר שְׂכָאן שֶׁרֶשׁ מִחֲלוּקָתָם שֶׁל רַב וְשִׁמּוֹאֵל (פְּסוּחִים קִטּוּז). הָאִמּוּרָה לְעִיל, מֵהִיכֵן מִתְחִיל בְּגִנּוּת.

כְּלוֹמֵר מֵה הוּא שֶׁרֶשׁ הַכֶּרֶת הַטוֹב שֶׁמִּשְׁמֵם צָרִיךְ לְהִתְחִיל לְהוֹדוֹת.

רַב אָמַר "מִתְחִילָה עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת גִּילּוּלִים הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ" וְעַכְשָׁיו קָרְבָּנוּ הַמְּקוֹם לְעִבְדָתוֹ, הוּא שֶׁרֶשׁ הַכֶּרֶת הַטוֹב,

וְשִׁמּוֹאֵל אָמַר: מ"עֲבָדִים הֵינּוּ", וְיוֹצִיאֵנוּ, הוּא שֶׁרֶשׁ הַכֶּרֶת הַטוֹב.

וְבֵּא הַשְּׁלִישִׁי, הוּא בְּעַל הַהֲגָדָה וְהַכְרִיעַ בִּינֵיהֶם. שֶׁתְּחִילַת אֵת סִפּוּר יְצִי"מ עֲצָמוּ מֵאַרְמֵי אוֹבֵד אֲבִי, וְיִרְדּוּ מִצְרַיִמָּה. שְׂכָאן שֶׁרֶשׁ הַכֶּרֶת

וְאֲשֶׁר עַל כֵּן יִיסַד בְּעַל הַהֲגָדָה אֵת הַהֲגָדָה שֶׁל פֶּסַח עַל הַהֲגָדָה שֶׁל הַבִּיכּוּרִים, אֲרָמִי אוֹבֵד אֲבִי וְגו' לְהַכִּיר טוֹבָה לְקַב"ה עַל כָּל הַנְּסִים שֶׁעָשָׂה לָנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשָׁנוּ. וְכֵן פִּירַשׁ רַש"י בְּהֲגַדַת הַבִּיכּוּרִים (דְּבָרִים כו, ג') וְאָמַרְתָּ אֵלָיו. שְׂאִינֶךָ כְּפּוֹי טוֹבָה. הַכִּי נִמְי, הַגְּדַת הַיּוֹם לְה' אֶלְקֶיךָ שְׂאִינֶךָ כְּפּוֹי טוֹבָה.

וְהַכֶּרֶת הַטוֹב יֵשׁ בָּהּ כַּדִּי לְהִגֵּן עַל הַצָּאן הַרֶךְ לְבַלְתִּי תִפְגַּע נַפְשׁוֹ מִהַדְּבָרִים הַקְּשִׁיִּים כְּגִידִין.

וְיֵשׁ לְעִיין, בְּהֲגַדַת הַבִּיכּוּרִים מְדוּעַ יִתְחִיל מֵאַרְמֵי אוֹבֵד אֲבִי וְיִרְדּוּ מִצְרַיִמָּה וְגו'. וְהָרִי הוּא עֵתָה בְּאַרְץ הַמּוֹבְטָחַת, עִם הַפִּירוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ הַקַּב"ה, וְלִכְאוּרָה הִיא דִּי לֹאמֵר הַבְּאִתִּי אֵת רֵאשִׁית פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַת לִי וְמוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ עַל הָאַרְץ וְעַל הַפִּירוֹת. וּמְדוּעַ יִתְחִיל אֵת הַכֶּרֶת הַטוֹב מֵאַרְמֵי אוֹבֵד אֲבִי.

אַלֵּא לִימוּד גָּדוֹל לִימְדָנוּ בְּעַל הַהֲגָדָה בְּלִילָה זֶה. שֶׁאֵת הַטוֹב, צָרִיךְ לְהַכִּיר מִהַשְּׁרֶשׁ. מִתְחִילָתוֹ וְעַד סוּפוֹ. שֶׁאֲחֶרֶת אוֹלֵי תוֹדָה יֵשׁ כְּאֵן, אֲבָל הַכֶּרֶת הַטוֹב כְּמִשְׁמַעָה אֵינֶן כְּאֵן.

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

פָּקֵא לחמא עניא. **פְּנֵה**. כביכול **זֶה** רק **דוגמת** הלחם שאכלו אבותינו. ואין אומרים כך כדי לקיים חיב אדם ל**רְאוּת** את עצמו [ולפי הרמב"ם ל**הרְאוּת** את עצמו] כאילו הוא יצא ממצרים, וכל מעשינו בלילה הזה מעידים על יציאתנו ממצרים בזה הזמן.

ולכן יש המקפידים לספר הסיפור ב"גוף ראשון" כאילו הוא ממש יצא ממצרים.

ובדרך החסידות כבעל התניא יש גורסים **הָא** לחמא עניא. בפשטות כאילו אומרים למסובין הרי לפניכם קחו. ויש בזה פירושים עמוקים. **ועל פי הסוד** יש לומר כדלעיל [ביחזן] שהכוונה לחלק הגדול של האפיקומן ששברנו בצורת ה"א, והיא כנגד ה' משמו של הקב"ה, כמבואר שם. **ועוד י"ל, הָא** כנוטריקון ה' אלקינו. לומר לך כשם ששכינה שורה על הסכך בסוכה כן שורה השכינה באכילת הכזית מצה בליל הסדר. והוא ההיקש שלמדו חז"ל ט"ו בתשרי ט"ו בניסן. לרמז על י"ה שהוא שם ה' השורה על המצוה של אכילת מצה.

הטוב, שתחת אשר רצה לבן הארמי לכלותנו, התקיים ביעקב אבינו נִירָד מצרימה, ונעשה שם לגוי גדול.

ואף על פי כן, כתשובה לבן השואל, בחר בעל ההגדה לפתוח ב"עבדים היינו", וכדברי שמואל, שהם יותר קרובים לדעתו של הבן.

***

הָא לְחֵמָא עֲנִיא

מְגַלֶּה אֶת הַמְצוֹת מְגַבִּיהַ אֶת הַקְּעָרָה
וְאוֹמֵר הָא לְחֵמָא עֲנִיא דִּי אֶכְלוּ
אֲבִהֵתָנָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם.
כָּל דְכָפִין יִיתִי וְיִיכַל, כָּל דְצָרִיךְ יִיתִי
וְיִפְסַח.
הַשְׁתָּא הָכָא, לְשָׁנָה הַבְּאָה בְּאַרְעָא
דְיִשְׂרָאֵל. הַשְׁתָּא עֲבָדִי, לְשָׁנָה הַבְּאָה
בְּנִי חוֹרִין.

בפשטות באומרו **הָא לְחֵמָא** הכוונה לומר על מצת המצוה את כוונת המצוה **זֶה לְחֵם הָעוֹנֵי שאכלו אבותינו בארץ מצרים**. ובאומרו **זֶה** הוא בא למעט את מי שרוצה לומר

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

חוזרים ומכריזים אמירה זו, גם לכל מי שכבר נמנה על הקרבן, שכל המוזמנין והנמנין ירגישו שייכות לסעודת המצוה כאילו הם בבחינת הבעלים של הסעודה.

ועוד יש לומר, כי הכוונה היא גם **אל האומר**, כביכול מתכוון לעצמו, שגם אם אנו בכלל כל דכפין, אין אנו יכולים לאכול מרוב תשוקה לספר בניסי ה', וממילא גם אם היה בשר הפסח מונח לפנינו לא היינו אוכלים אותו עכשיו, עד אם דברנו דברינו.

ועוד יש להאיר מה שאומרים בתחילה ייתי ויכול, ורק אחרי כן ייתי ויפסח, להודיע שעיקר אכילת הפסח היא על השובע, להראות שמכוון למצוה ולא להנאתו. לכן קודם ייכול ואח"כ יפסח.

ולאחר אמירה זו אומר **הַשְׁתָּא הָכָא, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאֶרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. וְהִיא עַל דְּרַךְ שְׂאֵמְרוּ בְּנִינָא וְנִגְאָלוּ וּבְנִינָא עֵתִידִין לְהִגְאָל.**

ומסיים אמירה זו של הא לחמא **ואומר הַשְׁתָּא עֲבָדִי, לְשָׁנָה הַבָּאָה**

ואשר על כן אין מפסיקין בדבור עד תום הכזית הראשון של המצה. לקיים **הַס כָּל בְּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה** [זכריה ב,ז].

ומוסיפין לאחר אמירת הא לחמא עניא **כָּל דְּכַפִּין יִיתֵי וְיִיכֹל, כָּל דְּצָרִיךְ יִיתֵי וְיִפְסַח.** כביכול מזמינים את הרעבים והנצרכים לפסוח אתנו.

וכבר כאן יתמהו התינוקות, בשלמא כל דכפין כל מי שרעב הרינו מזמינים אותו גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני שכינה. אלא **כל דצריך ייתי ויפסח כל מי שצריך יבוא ויאכל מן הפסחים, כיצד. הרי צריך להימנות על הקרבן בעוד מועד, כיצד יאמר ייתי ויפסח.**

ויש לומר ביסוד אמירה זו, שאין אנו יכולים לישב בליל הסדר אם איננו מחזירים טובה לקב"ה. וכיצד נחזיר טובה אלא על ידי הזמנת בריותיו, כל דכפין וכל דצריך.

ועוד יש לומר שאכן נתקנה אמירה זו לאומרה בעוד מועד, בעת שמנויים על הפסח. אלא שעתה אנו

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

**לאחר אמירת הָא לְהִמָּא עֲנִיא
מסיר את המצות מעל השֵׁלֶחַן
מוזגין כוס שני**

ויכוון בו כדלעיל לעולם הבריאה.

ובזה מתמיה את התינוקות בשני דברים:

א. הרי כבר עשינו קידוש ומה מקום לקידוש זה
ב. לאחר הקידוש בדרך כלל נוטלין ידים לאלתר, וכאן לא רק שלא נטלנו ידים למצה, ולא רק שמוזגין עוד כוס, אלא גם מסירין את המצות!?

וכמבואר לעיל במוזגו כוס שני מגלה דעתו שכאן מתחילה עיקר ההגדה. עם שאלת התינוקות.

וכאן יתפרש לשון ההגדה, **כנחל** כנ"ל: **שההגדה** תימשך אחר שאלת התינוקות **כנחל הנמשך** אחר ירידת הגשמים. וכפיוט האר"י ז"ל **וְנִגְדִין בְּחֵלֶיךָ, בְּגִנָּה בְּחֵישִׁין.** [פיוט אָזְמַר בְּשִׁבְחֵךְ בְּקִידוּשׁ לַיִל שֶׁבַת].

וגם כאן מתמיהה אמירה זו את התינוקות. מהזד גיסא אנו מסובין כבני מלכים, ומאידיך אנו מכריזים על עצמנו כעבדים, ורק לשנה הבאה בְּנֵי חוּרִין. ויש להבין תרתי דסתרי בעניין זה.

ויש לומר כי מנהגי החירות שנוהג היום הם כדי לטעת האמונה על העבר וגם על לעתיד לבוא, וכפי שאומר: די אכלו אבהתנא לשעבר, וכן לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוּרִין, לעתיד לבא. ובעצם אמונה זו, הרי הוא בן חורין גם היום למרות אמירתו **הַשְׁתָּא עֲבָדִי.**

ועוד יש לומר דגם היום אנו מסובין כבני חורין, אלא שלגבי הגאולה דלעבר וגבי הגאולה שלעתיד לבוא הרי השתא נראין אנו כעין עבדי. ומכל מקום גם היום אנו בני חורין הלילה הזה, ולכן אנו מסובין.

ועוד יש לומר, שעיקר האמירה וההתנהגות היום היא היותנו בני חורין ממצרים. אך לכלל הגאולה השלימה עדיין לא הגענו ולכן עדין הַשְׁתָּא עֲבָדִי.

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

השאלות הוא מעין הקדמה לארבעת הבנים.

ואשר על כן, כאן הבן שואל:

מה נִשְׁתַּמֵּה

השאלה הראשונה

כנגד הבן החכם

שבכל הלילות אוכלין חמץ ומצה הלילה הזה כולו מצה.

ולכאורה מה מקום לשאלה זו, הרי בידוע לכל שחמץ אסור בפסח. אלא השאלה היא מדוע הלילה הזה כולו מצוות מצה. גם בתחילה, המוציא מצה, וגם בסוף צפון, שהוא כנגד בשר הפסח, שנאמר בו על מצות ומרורים יאכלוהו.

וכן התשובה לחכם, אין מפטירין אחר הפסח [עם המצות] אפיקומן. שאכן, כולו מצה.

ומכיון שהוא בן חכם, מבין הוא ברמזים. שהרי הצפון רומז כנ"ל, ליצר הרע הצפון בקרבנו, שנאמר וְאֵת הַצֶּפֶן אֶרְחִיק מֵעֲלֵיכֶם. ולכן נקרא אפיקומן, כנ"ל, לומר להם אפיקו מן, הוציאו את יצר הרע מתוכם. ואשר על כן הרחיקו חכמים

מה נִשְׁתַּמֵּה הַלֵּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת?

זו השאלה בכללות. ופירוט השאלה מחולק לארבעה ענינים. אכילת מצה, אכילת מרור, מטבילין שתי פעמים, יושבין ומסובין. [סדר השאלות יכול להשתנות לפי הנוסחים]

והנה, בעל ההגדה בחר בארבעה ענינים הללו לשאול על כל השינויים של הלילה הזה, למרות שהשינויים הם רבים.

ויש ליתן טעם מדוע נבחרו דוקא שינויים אלו לשאול עליהם.

והנראה לומר, שפָּרַט לכך שהשאלות נוגעות לעיקרי מצוות הסדר כגון מצה, מרור, טיבול במי מלח ובחרוסת והסיבה, אפשר לומר שהשאלות הן גם כנגד ארבעה בנים שדברה תורה ויפורטו להלן. וסדר

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

הגאולה. שאין טעם המרור מבטל את טעם המצה, אלא אדרבה, מחדד אותו. ולכן התשובה לרשע **אם היה שם לא היה נגאל**. כי בלי קבלת הגלות המרה לא יהיה טעם בגאולה המתוקה.

השאלה השלישית

כנגד הבן התם

שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפ' פעם אחת, בלילה הזה שתי פעמים. ובהיות השאלה השלישית כנגד התם, ההסבר בזה **שהתם** שואל רק על מה **שהוא רואה**. לכן, כי את המצות הסרנו לפני השאלות, **אבל הקערה עם שני הטיבולים נשארה**. ושני הטיבולים אשר בקערה הם **מי מלח וחרוסת**. הטיבול הראשון כבר נעשה, ומה אם כן הוא הטיבול השני. לכן שואל התם מה **זאת**. ושאלתו היא על **זאת**, על הטיבול השני.

והתשובה לתם היא בחוזק יד הוציאנו וכו'. כי כנגד ס' רבוא שעבדו בפרך שמרמז הכרפס במי מלח, וכנגד הטיט שמרמז הטיבול של המרור בחרוסת, רק **חוזק יד של הקב"ה**

את ה**צפון** לסוף הסעודה להחלישו עם ההגדה ועם שאר ענייני הסדר עד ברכת המזון שהיא כעין מכה בפטיש שלא ישטינונו, ונוכל לשיר את ההלל בלב שלם ובנפש חפצה עד אשר נגיע ל"נרצה".

ול**אחר** שבלילה הזה **יבטלוהו** ליצר הרע, **לכן אין ראוי עוד להזכירו לאחר שנגאל ואכל מן הפסח עם המצות**. ואשר על כן, התשובה לחכם היא **שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן לא לבטל טעם המצה שהוא יצר הטוב**.

השאלה השנייה

כנגד הבן הרשע

שבכל הלילות אוכלים שאר ירקות הלילה הזה **מרור**. והיא כנגד הבן הרשע השואל **מה העבודה הזאת לכם**. ופירוט שאלתו: הרי הוא חג הגאולה ומיסבים דרך חירות, מדוע אתם **ממררים** לעצמכם, ואוכלים **מרור**.

לכן התשובה לרשע, אם אינך מקבל את המרירות, גם לא תטעם מן

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

אין בחירה. עושים רק מה שטוב לשמים. כי זו היא החירות האמיתית של בן-חורין. וטוב לשמים שנעשה לפי הסדר שסידרו לנו חכמים. והוא שנהיה עתה מסובין.

השאלה החמישית

**כנגד הבן החמישי שכביכול
אינו כאן כי אינו מגלה ענין**

בזמן בית המקדש יש שאלה חמישית שהבן שואל, כל הַלִּילֹת אָנוּ אוֹכְלִין בְּפֶשֶׁר צָלִי, שְׁלוֹק, וּמִבְּשָׁל, הַלִּילָה הַזֶּה פְּלוֹ צָלִי.

ולעומקו של מקרא יאמר ששאלה זו היא כנגד הבן החמישי. הוא הבן התועה בדרכי החיים בין ארבעת הבנים שכנגדן דברה תורה. הוא הבן הפוסח על שני הסעיפים, בין עולם האמונה ועולם הכפירה. הוא הבן העומד על פי תהום. הוא הבן הנגרש והנרגש. ובלבו זעקה גדולה ומרה, הוציאוני מעבדות ליצר הרע, מלהיות עבד לכל הבלי החיים. שכל הבלי החיים הם כבשר נא שהוא חצי מבושל, כפוסח על שתי הסעיפים.

יכול להוציאנו משם. והרי עיניך רואות שיצאנו משם.

השאלה הרביעית

כנגד הבן שאינו יודע לשאול

שבכל הלילות אנו יושבין בין אוכלין [ללא הסבה] ובין מסובין. בכל דרך שנבחר. הלילה הזה כולנו מסובין. ואין דרך אחרת!

ובהיות שאלה זו כנגד הבן שאינו יודע לשאול, הוא איננו מבין מדוע הוא חייב לשבת בהסבה. הוא רוצה להתנהג כפי שנוח לו. לכן את פתח לו. פתח לו פתח שבו יתחיל לשאול. שהוא מדבר על חטים ועונים לו בשעורים. הוא כביכול אומר שנוח לו בלי הסבה ואנו אומרים לו הרי מצה ומרור מונחים לפניך. ובזה מישירים את דרכו. כיצד, כביכול אומרים לו לפי דרכו. מה שנוח לך עשה. מה נוח לך, מצה או מרור? אם יגיד מרור, אי אפשר בלא מצה. ואם יאמר מצה אי אפשר בלא מרור. ואם יאמר שרוצה הוא את שניהם, גם זה אי אפשר בלא הסיבה. כי כשהמרור בתוך המצה הוא זקוק להסבה. כביכול הם מונחים לפניך לבחירתך, אך דע כי בלילה הזה

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

**עד כאן השאלות. ותשובה אחת
לכל השאלות, והיא:**

עבדים היינו

והיא תחילת עיקר ההגדה, ולכן
מזגנו כוס שני בטרם שאלונו
התינוקות וטרם נשיב. כי קדושת
ההגדה נאמרת על היין. כנ"ל.

ואשר על כן: מחזירין את המצות,
וכאן מתחילה עיקר מצות ההגדה
כשלחם עוני שעונין עליו תשובות
הרבה מונח לפניך.
והוא כנגד והצלתו. שעתה מתחילין
בהגדת נס ההצלה.

***

עבדים היינו לפרעה במצרים,
ניוציאנו ה' אלהינו משם ביד
חזקה ובזרוע נטויה. ואלו לא
הוציא הקדוש ברוך הוא את
אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו
ובני בנינו משעבדים היינו
לפרעה במצרים.

עזרו לי לא להיות כבשר מבושל
שעושה הכל רק בשל טובת הנאה,
שאינה לאורך זמן. עזרו לי לא לתעות
בדרכי החיים, לא להיות מנותק מנותן
החיים. עזרו לי להיות כולי תמים
כקרבו הפסח פלו צלי. ואין קרבן אלא
מלשון התקרבות להקב"ה, כי אותה הוא
מבקש. ואין צלי אלא תפילה. שכן
בארמית תפילה היא צלותא. למדוני
להתפלל לבורא עולם. לא רק הלילה
הזה אלא גם בכל הלילות. ואשר על
כן גם אליו תכוון התשובה עבדים
היינו ניוציאנו. כאומרים לו שהוא
מתפרץ כביכול לדלת פתוחה. כולנו
בלילה הזה משליכים את העבדות
מאחרי גיונו. ובזה נותנים לו תקווה
של ניוציאנו. שאם יהיה פלו צלי
בליל הסדר, בכך יהיה, בוער באש
קדש לעבודת ה' גם כל ימות השנה.
ועליו יאמר כביכול הקב"ה: כפי שהוא
אצלי בזה הלילה, כן אהיה עמו בכל
זמן וזמן. והוא הקרוב מאד להיות
באצילות, ועל כגון דא אמרו במקום
שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים
גמורים יכולים לעמוד.

***

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

רש"י שם שיחקתי. וכוונתו כדרך שילדים משחקים, כי כן לשון התעללתי. לשון עוללים. ילדים. ויהיה סיפור יציאת מצרים כסיפור שעוללים אוהבים.

וביתר הרחבה לסיפור שעוללים אוהבים

ומבואר בארוכה, בלעומקו של מקרא לפרשת בא, ויזכרו כאן עיקרי הדברים. הקב"ה קראו התעללתי ורש"י פירש שיחקתי. והוא כדי למשוך את לבם הצעיר של צאן קדשים ילדי בני ישראל, הנקראים עוללים. ככתוב: מפי עוללים ויונקים יסדת עוז.

ועוד יש לומר, שלימדנו הכתוב לשלב בין הסיפור ובין ההגדה. שהסיפור יהיה בדרך של תוויה עם עוז ותעצומות של הגדה קשה כגידון, כדי שהחוויה תשתרש בלב הבנים כראוי. ככתוב ולמען תספר באזני בנך ובן-בנך את אשר התעללתי במצרים ואת-אתתי אשר-שמתי

זו היא כנ"ל התשובה לכל השאלות. והיא עיקר המצוה של והגדת לבנך. שהרי התחיל בגנות וסיים בשבח. התחיל בגנות שאמר עבדים היינו. וסיים בשבח שהמשיך ואמר ויוציאנו. וכדעת שמואל בפסחים קטז.

ולמעשה באומרו כן, קים את עיקר המצוה, ואפשר לכאורה ליטול ידיו לשולחן עורך.

אלא שהורונו חז"ל שלא מספיק לספר בקצרה אלא גם צריך להרבות בסיפור. שכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח. שהרי הלילה הזה נועד לשבח לקב"ה. והשבח הנרצה הוא ריבוי הסיפור.

ועל דרך הצח נאמר: [ויובא עוד להלן] כל המרבה לספר ביציאת מצרים, הרי זה והכוונה להקב"ה הנקרא זה, זה אלי ואנוהו, הרי זה משובח יותר ויותר. שהקב"ה משתבח בסיפורי ההצלה שלו לבריותיו. שנאמר למען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים. (שמות יב). מאי התעללתי אומר

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

וזה הוא חלק מהמשחק. שאין לצפות מה תהיה המכה הבאה וגודל חומרתה.

ובשימת לב, יראה המשחק למען כדלהלן: בתחילה מים רבים הפכו לדם, ואח"כ צפרדעים קטנות מקרקרות בתוך המעיים, ואחרי כן כנים שהן קטנות כל כך שאי אפשר למכשף לבוראה, ואח"כ ערוב של חיות קטנות עם גדולות, עקרב קטן ליד פיל ואריה גדולי מימדים, ואחר כך דבר שאינו נראה כלל שהרג את הבהמות, ולכן נאמר יד ה' הויה, כי לא נראה הדבר לעינים, ואח"כ שחין שאינו נראה גם הוא ואחר כך ברד אבנים גדולות כבני ענק אל מול הפנים הגמדיות, ואחרי כן שוב חיות קטנות שהן ארבה.

והנה ע"י הארבה היתה התעללות מיוחדת, ומשחק מיוחד. שעם בואו של הארבה היתה חשיכה. ולא ראו מה שהארבה עושה. ולפני בוא הארבה היו כל פני האדמה צבע ירוק של הצומח. וחשכה הארץ מפני הארבה, וכשהסתלק לו הארבה, נותרה האדמה בלבוש חום, ללא ירק כלל.

בם וידעתם פי-אני ה' (שמות י, ב).

לכאורה אין זה כי אם סיפור מה שעולל הקב"ה לפרעה ולכל מצרים. וכיצד יתקיים וידעתם פי-אני ה'.

אלא בסיפור זה של עשרת המכות יש לימוד גדול של אמונה בהשגחה פרטית, וזה הלימוד שמחויב אב למסור לבנו, אמונה בהשגחה פרטית.

את אשר התעללתי. ברש"י שיחקתי. ויש ליתן טעם מה היא התעללות ומה הוא המשחק. וי"ל, שבנוהג שבעולם כאשר החזק מכביד על החלש כדי להכניעו, מתחיל מן הקל אל הכבד, עד שיכנע. וכאן לכאורה אין סדר בגודל המכה ובהכבדתה. כי כשאין מים לשתות וכל היאור דם, אינו קל משחין, והחשך אינו יותר חמור מהברד, כי הברד שבר ללא דרך חזרה, והחשך לעומתו חזר להיות אור. וכן כולם. והנראה בעיני בשר ודם שאין כללים נתפסים למשחק אלוני זה.

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

הטורים בגזירה שוה **וינח וינח**, וינח הארבה וינח ביום השביעי.

בליל מכת בכורות, מצינו שנימולו באותו הלילה. והיינו **אות ברית המילה**.

ובצאתנו ממצרים עם שחר שָׁם בָּנו את אות התפילין. וכפי שמביאו תרגום יונתן בן עוזיאל, על הפסוק **וישא העם את בצקו טרם יחמץ. מאי וישא**, שהיתה זו נשיאות של חשיבות כמו נשיאות ראש, **ושמו את הבצק על ראשם**, במקום הנחת התפילין. והיינו **נָאֵת-אֶתְּי אֲשֶׁר-שְׁמֵתִי בָּם**.

ועל דרך המוסר נֶאֱמַר, **בָּם** במצרים אותות של יראה, **וּבָם** בישראל אותות של אהבה.

ועל דרך הרמז והסוד, מאי **בָּם**, הוא שֵׁם מ"ב הק', אבג יתצ וכו', שלפיו יסד רבי נחוניא בן הקנה את תפילת "אנא בכח".

כאילו הופשטה האדמה מִלְבוּשָׁה הירוק והחליפה לצבע חום של אדמה חריבה. ובחושך תחילה **שאינו בו ממש** ואח"כ **שיש בו ממש**, עד מכת בכורות בה היתה המכה הקשה שממנה אין להשיב. וזה כוונת אומרם אשר שיחקתי. **אֲשֶׁר הִתְעַלְלֵתִי בְּמִצְרַיִם**.

***

נָאֵת-אֶתְּי אֲשֶׁר-שְׁמֵתִי בָּם. **לפשוטו** של מקרא **בָּם** הכוונה בְּמִצְרַיִם. ולעומקו של מקרא אפשר לומר **בָּם** גם בבני ישראל. שהאותות במצרים הכניסו מורא ואמונה בבני ישראל.

ועל דרך הצח נֶאֱמַר מה הם האותות בבני ישראל, שבת, ברית מילה ותפילין. שנקראו אות, והם ר"ת שב"ת.

ויש לעיין היכן רמוזים אותות אלו לבני ישראל.

במכת הארבה מצינו שהארבה נח ביום השבת, כפי שמביאו בעל

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

ובשימת לב בסידור ההגדה ישנן ארבע הקדמות לעיקר מַצַּנת ההגדה:

הקדמה ראשונה:

מי הוא המחויב בסיפור

וּאֶפִּילוּ כָּלֵנוּ חֲכָמִים, כָּלֵנוּ גְבוּרִים,
כָּלֵנוּ זְקֵנִים, כָּלֵנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה,
מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרָיִם.
וְכָל הַמְרַבֵּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרָיִם
הָרִי זֶה מְשֻׁבָּח.

ומביא ראיה ממעשה רב: מַעֲשֵׂה
בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וּרְבִי יְהוֹשֻׁעַ וּרְבִי
אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וּרְבִי עֲקִיבָא וּרְבִי
טַרְפוֹן שֶׁהָיוּ מְסַבִּין בְּבֵית בְּרַק, וְהָיוּ
מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרָיִם כָּל אוֹתוֹ
הַלַּיְלָה עַד שֶׁבָּאוּ מְלַמְּדֵיהֶם וְאָמְרוּ
לָהֶם: רַבּוֹתֵינוּ, הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע
שָׁל שְׁחָרִית.

רציה לומר בזה שסיפור יצ"מ אינו רק לידיעה בעלמא למי שאינו יודע או לא למד ולא שנה, אלא הוא מצוה גם למי שידוע. וריבוי הספור הוא שבח בפני עצמו. ולכן הדגיש כאן בעל ההגדה מי הם המספרים.

ועוד יש לומר על דרך הסוד, ב"ם בגימטר' לזו. והוא שם משמות ע"ב, שבשם הזה יצאנו ממצרים. [על פי הרמ"ז].

ועוד יש לומר על דרך הסוד, אֶתְּתִי הם עשר הספירות הק', בהם מנהיג הקב"ה את עולמו, ובהם הכה את המצרים בעשר המכות.

***

וְאֵלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרָיִם, הָרִי אָנוּ וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ מְשַׁעֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרָיִם.

כאן מלמדנו בעל ההגדה שניטע בלבנו הידיעה שהשבח הוא לא רק על העבר, עֲבָדִים הָיִינוּ וְגו' וַיּוֹצִיאֵנוּ, אלא הוא שבח גם על ההווה וגם על העתיד. שאם לא כן הרי אנו, ובנינו ובני בנינו מְשַׁעֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרָיִם.

***

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

הקדמה שניה:

בה מתברר שיש חיוב בלילה כמו
ביום

אמר אֶלְעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה: הָרִי אֲנִי כְּכֹן
שְׂבָעִים שָׁנָה, וְכוּ' לְמַעַן תִּזְכָּר וְכוּ' כָּל
יְמֵי חַיֶּיךָ, יְמֵי חַיֶּיךָ - הַיָּמִים, כָּל יְמֵי
חַיֶּיךָ - הַלֵּילוֹת.

***

הקדמה שלישית:

בה מתברר למי חיבים לספר

ולזה הביא בעל ההגדה את המאמר
כנגד ארבעה בנים וגו' שחייבים
לספר לכל סוגי הבנים, כל אחד לפי
כוחו.

***

הקדמה רביעית:

בה מתברר שעיקר זמן החיוב
מהתורה הוא בלילה הזה. ליל ט"ו
בניסן.

יכול מראש חֲדָשׁ, וגו' לא אֶמְרָתִי אֶלָּא
בְּשַׁעֲהַ שְׁשִׁישׁ מִצְּהָ וּמְרוֹר מִזִּנְחִים
לְפָנֶיךָ.

וכאן יש ליתן טעם בלשון שאמרו
הָרִי זֶה מִשְׁפָּחָת, הרי הוא משובח הוי
ליה למימר. ומאי הרי זה.

ולעומקו של מקרא יש לומר שכוונו
בזה תז"ל לשלשה דברים:

א' הרי זה ההיגד והסיפור משובח.

ב' הרי זה המגיד והמספר משובח.

ג' הרי זה הקב"ה, ככתוב

(שה"ש, ב, ט) הִנֵּה-זֶה עֹמֵד אֶתֶר

כְּתָלָנוּ מִשְׁגִּיחַ מִן-הַקְּלָנוֹת מְצִיץ מִן-

קְתָרָקִים הוּא הַמְּשׁוּבַח, רק ע"י ריבוי

הסיפור הוא משתבח על ידינו.

והוא שהתבאר לעיל בהקדמה

להגדה, שהגדה היא גם לשון נהר

הנמשך. שמקיים את והגדת לבנך ע"י

שמרבה בסיפור כמעיון המתגבר

וכנהר שאינו פוסק. כפיוט של הארי

הק' בקידוש ליל שבת נְגַדִין נְחֻלָּא.

***

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

שאפשר לצאת ידי חובה כבר מראש
חדש, **לכן אמר כשמצה ומרור**
מונחים לפניך.

ולכן נאמר את פתח לו. כשם
שהקב"ה פותח בפנינו שערי שמים
ואוצרותיהם בזה הלילה להבין בכל
מכמני תורתו הקדושה, **כן את פתח לו**
לפתוח לבו במה שראוי לו, ולא
להסתפק במה שנזקק להסביר מראש
חדש, **אלא את פתח לו בעת פתיחת**
השערים בליל הסדר.

ועוד בענין ארבעה בניו

אחד חכם אחד רשע אחד תם ואחד
שאינו יודע לשאול.

ויש לשאול, לכאורה תמוה מה בא
ללמדנו, הרי עומדים הם ארבעתם
וקפונים הם לפנינו, ומה הוא שאמר
אחד אחד אחד ואחד.

ויש לומר שלא בא להורות על מספר.
אלא כלשון חז"ל "**אחד זה ואחד זה**"
כלומר **אותו דין.** וכך אמר: אחד חכם
אחד רשע אחד תם ואחד שאינו יודע
לשאול **אותו דין יש לך עליהם, של**

ובשימת לב, נראה לומר שארבע
הקדמות אלו הם גם כנגד **ארבעה**
בנים.

הקדמה **א' מי הוא המחויב,** היא
כנגד **הבן החכם** שנאמר אפילו כולנו
חכמים וכו'. וק"ו לאלה שאינם
יודעים.

הקדמה **ב' שחיובה גם בלילה,** כנגד
הרשע שאומר מה העבודה הזאת
לכם. ואומר להזכיר גם בלילה, כנגד
כוחות הרשע שמתגברים בלילה.

הקדמה **ג' שיש חיוב לספר**
לבנים, היא כנגד **הבן התם,** שאינו
מספיק חכם להבין הסיפור באריכות
ושואל בקצרה מה זאת, אולי אין בו
מצות סיפור אלא רק שבח בעלמא של
עבדים היינו, קמ"ל שיש חיוב לספר
גם לו באריכות, אף שאינו מבין
כהחכם,

הקדמה **רביעית שיעקר המצוה**
בליל ט"ו, היא כנגד **שאינו יודע**
לשאול. שהרי אינו יודע לשאול וכבר
מראש חדש נזקקים להסביר לו מהות
השאלות. וכדי שלא יעלה בדעתך

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

זָרָה הָיָה אֲבוֹתֵינוּ, וְגו' וּמַסִּים בַּשַּׁבָּח
וְעַכְשָׁיו קָרְבָנוּ הַמָּקוֹם לְעִבְדָתוֹ וְגו'.

***

וְאַתָּן לִיִּצְחָק אֵת יַעֲקֹב וְאֵת עֵשָׂו.
וְאַתָּן לְעֵשָׂו אֵת הַר שְׁעִיר לְרֵשֶׁת
אוֹתוֹ, וְיַעֲקֹב וּבְנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם. כַּנִּגַּד
עָשׂו שִׁירַשׁ אֵת הַר שְׁעִיר, אָמַר וְאוֹתָנוּ
קָרַב הַמָּקוֹם לְעַבְדוֹתוֹ.
יְרוּשָׁה גִשְׁמִית לְעָשׂו אֵת הַר שְׁעִיר
וְיְרוּשָׁה רוּחַנִית לְיַעֲקֹב וְעַכְשָׁיו קָרְבָנוּ
הַמָּקוֹם לְעִבְדָתוֹ.

וּכְיַצַּד קָרְבָנוּ, עַל יְדֵי שִׁירְדָנוּ מִצְרַיִמָה,
וּפְדָאנוּ מִשֵּׁם מִבֵּית עַבְדִּים.

וְאֲשֶׁר עַל כֵּן אֹמֵר עֵתָה: בְּרוּךְ
שׁוֹמֵר הַבְּטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, בְּרוּךְ הוּא.

וְהִיא שְׁעֵמֻדָה

וְהִיא שְׁעֵמֻדָה לְאַבְוֹתֵינוּ וְלָנוּ, שְׁלֵא
אָחָד בְּלִבָּד עֵמֵד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתָנוּ, אֲלֵא
שְׁבֻכָל דּוֹר וְדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ
לְכַלּוֹתָנוּ, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצִילָנוּ
מִיָּדָם.

חַיִּיב הַהֲגָדָה שֶׁל וְהֲגַדַת לְבַנְךָ.
רַק כָּל אֶחָד כְּפִי הָרְאוּי לּוֹ. לְחַכֵּם
אָמַר לּוֹ כַּהֲלָכוֹת הַפֶּסַח, לְרִשְׁעֵי הַקְּהָלָה
אֵת שִׁינְיוֹ, לְתַם אָמַר בְּקִצְרָה לְפִי
שְׁכּוֹלוּ, בַּחֲזֹק יָד וְכו', וְלִשְׁאִינוּ יוֹדֵעַ
לְשֵׁאוֹל אֵת פֶּתַח לּוֹ. וְאָמַר לּוֹ בְּעִבּוֹר
זֶה עָשָׂה ה' לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרַיִם. וּמְכוּיִן
שׁוֹתֵמֵת וְלֹא פִירֶשֶׁת עוֹרֶרֶת אוֹתוֹ
לְשֵׁאוֹל בְּעִבּוֹר מָה. וְתִשְׁיֵב לּוֹ בְּשִׁעָה
שְׁמַצָּה וּמְרוֹר מוֹנַחִים לְפָנֶיךָ. וְזֶה
הָעֵנִין שֶׁל אֵת פֶּתַח לּוֹ.

***

תחילת הסיפור

לְאַחַר שֶׁהִתְבָּאָרוּ הַהֲקַדְמוֹת
וְהַחַיִּיבִים בְּסִיפּוֹר יִצ"מ, מִתְחִיל
הַסִּיפּוֹר עֲצֻמוֹ, (כַּדְעַת רַב בְּפִסְחִים
קִטּוֹ. וְכַנ"ל):

מִתְחִילָה עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ
אֲבוֹתֵינוּ, וְעַכְשָׁיו קָרְבָנוּ הַמָּקוֹם
לְעִבְדָתוֹ וְגו'.

זֶה שֶׁאָמְרוּ מִתְחִיל בַּגִּנּוֹת וּמַסִּים
בַּשַּׁבָּח.

מִתְחִיל בַּגִּנּוֹת מִתְחִילָה עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

אעלך ממצרים, אנכי אעלך גם מכל הצרות האחרות ומכל הגלויות לעתיד לבא. ולכן הדגש הוא על כל דור ודור. שבכל דור ודור אשר יעמדו עלינו ללכותינו, הקב"ה יצילנו מידם. ואמר מצילנו בלשון הווה, כי כן גזר כבר באמרו: **גם עליה**.

ולכן נאמר לקמן, לפני הללויה וגאל ישראל, **בְּכָל דּוֹר וְדוֹר סָבַב אֲדָם לְרֵאוֹת אֶת עֲצָמוֹ כְּאֵלוֹ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם**. כי בכל דוד ודור מצילנו, לכן **בְּכָל דּוֹר וְדוֹר סָבַב אֲדָם לְרֵאוֹת אֶת עֲצָמוֹ כְּאֵלוֹ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם**. וזה שאמר דוד המלך בתהלים [קמה, ד]: **דוֹר לְדוֹר יִשְׁבַח מַעֲשֵׂיךָ**.

***

צא ולמד

לעומקו של מקרא יובן כפי שאמר הקב"ה לאברהם אבינו **צא** מאיצטגנינות שלך, ממעגל החיים הקרוב אליך, **ולמד כיצד צריך להודות להקב"ה**. וכיצד נלמד להודות, **מהגדה של הביכורים** הנאמרת כשאתה מביא מפרי האדמה, ולא מסתפק בהודיה על הפירות

והיא שְׁעֵמְדָה. היא, **ההבטחה** שהבטיח הקב"ה לאבותינו, לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, שיוציאנו ממצרים, כנ"ל, היא שעמדה לנו. ולא מצד עצמנו, שהרי היינו שקועים במ"ט שערי טומאה. והוציאנו אל מ"ט שערי קדושה וטהרה ושערי בינה.

ולא רק ההבטחה לאברהם אבינו, אלא גם ההבטחה שהבטיח ליצחק וליעקב, לגאול את הבנים, היא שעמדה לנו **לא רק ביציאת מצרים** עמדה לנו ההבטחה כהבטחה לאברהם, אלא גם בכל דור ודור כפי ההבטחה לאבותינו עמדה לנו הבטחתם.

וההבטחה לאבות כלולה במה שהבטיח ליעקב, **אָנֹכִי אֶרְדֶּה עִמָּךְ מִצְרָיִם וְאָנֹכִי אֵעֲלֶךָ גַם עֲלֶיךָ**.

ויש לשאול, לכאורה היה מספיק לכתוב **וְאָנֹכִי אֵעֲלֶךָ בלבד**, ומאי **גם עליה**. מה בא לרבות **גם עליה**.

אלא כפי שאמר למשה רבנו אהיה אשר אהיה. אנכי אהיה עמכם בצרה זו, אנכי אהיה עמכם **גם** בצרה אחרת לעתיד לבא. לכן אמר **גם עליה**. אנכי

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

ורק כאשר אדם מאמין את עצמו, כגון בקיום המצוות, רק אז כאשר הוא יקיים את המצוות הוא גם יאמין את האחרים, יגרום להם שיאמינו. אבל אם אדם מאמין ואינו מאמין, אין האמונה שלו יוצאת אל הפועל לחזק אמונה באחרים. ולכן לא נאמר שאדם אומן. אלא אדם מאמין. שעל ידי זה שמאמין את עצמו במה שעושה, על ידי כך מאמין גם את האחרים, וזה הנקרא קידוש השם, שמקדש שם שמים ברבים על ידי מעשיו. כן הוא כאן. על ידי שרואה עצמו, על ידי דרגה זאת מגיע להראות את עצמו גם לאחרים.

ובליל הסדר אדם מגיע לדרגה עליונה של לראות את עצמו, ולהיות חדור באמונה, ועל ידי כך ממילא הוא גם מראה את עצמו, ומשפיע את אמונתו על כל סביבותיו.

ועוד יש לומר בענין זה, שלכן הסמיך בעל ההגדה את המאמר של **בְּכַל דֹּר וְדֹר תִּקַּב אֶת לְרֵאוֹת אֶת עַצְמוֹ**, לפרקי ההלל הראשונים הסמוכים לגאל ישראל, שנאמר בהם **הַמְּגִיבֵיהִי לְשִׁבְתָּ, הַמְּשִׁפִּילִי לְרֵאוֹת**

בלבד, אלא מתחיל את ההודיה מהשרש מ"ארמי אובד אבי".

הקדמה לבכל דור ודור:

בְּכַל דֹּר וְדֹר. כנאמר לעיל שבכל דור ודור הקב"ה מצילנו מידם, לכן בכל דור ודור חייב אדם וכו'.

לְרֵאוֹת אֶת עַצְמוֹ. כן נוסח הרמב"ם בהגדה. ובהלכות חמץ ומצה כתב הרמב"ם **לְהִרְאוֹת** את עצמו.

וּשְׂמָא יֵשׁ לּוֹמֵר, לְרֵאוֹת הוא בכח, לְהִרְאוֹת הוא בפועל. לכן המשנה נקטה לראות וזה אכן לשון ההגדה, אבל היוצא אל הפועל של לראות, הוא להראות. כי אם אין "לראות", גם ה"להראות" לוקה בחסר. ורק כאשר ה"לראות" את עצמו הוא מופנם כל צרכו, אז היוצא מכך אל הפועל חייב להיות בדרגה של **להראות את עצמו**.

כּוּיּוּצָא בּוּזָא אַפְשֵׁר לּוֹמֵר בַּעֲנִין הַאֲמוּנָה. להאמין הא פועל עומד, אבל גם פועל יוצא, ולכן הוא בבנין הפעיל, כאדם המפעיל את האחרים.

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

לאחר ההגדה לחתום בו את ליל הסדר. לכן חולק ההלל.

ולעומקו של מקרא יאמר ששני חצאי ההלל יורו על **עבדות וחירות**. חציו הראשון אותו אומרים בסיום ההגדה, יורה על **היציאה מעבדות** שנאמר בו מאשפות ירים אביון, ובצאת ישראל ממצרים.

וחציו השני של ההלל יורה על שבח גאולתנו, על חרותנו ועל פדות נפשנו, לאחר שכבר יצאנו מעבדות שנאמר בו **כי לעולם חסדו**, ובקשה לעתיד לגאולה שלימה, שנאמר בו **אנא ה' הושיעה נא**.

ועוד יש לומר [כנ"ל בסימן יחץ] שלכן ההלל מחולק לשניים, כנגד שני חלקי היחץ של הפרוסה שנחלקה בצורת האות **ה'**. והוא סוד שבירת המצה בצורת ה' כנגד האות ה' של **ההלל**. והפירוד של שני חלקי המצה ירמוז להתנתקות מעבדות, ואמירת החלק השני של ההלל בסיום הסדר יורה על חיבור ישראל לגואלנו להודות על חרותנו ועל פדות נפשנו עם השלמת אמירת ההלל.

***

בשמים ובארץ. שגדולת הבורא יתברך הוא בזה שגם כשמגביה לשבת בשמים, הוא משפיל לראות בארץ. ועל ידי שמשפיל לראות בארץ בהשגחה פרטית, על כך מתגלה ברוב גבהותו בשמים ממעל. שעל ידי זה שמשפילי לראות, על ידי זה נפְּרַת מלכותו וממילא מתקיים **הלהראות**. שבה מראה מלכותו על כל ברואיו.

***

לפיכך אנחנו חייבים להודות להלל

ויש לשאול, מדוע לחלק את ההלל לשנים. חלק ראשון בסיום ההגדה וחלקו השני בסיום ליל הסדר.

ועל דרך הפשט יש לומר, עיקר החיוב של ההלל בהגדה הוא הפרק השני של ההלל **בצאת ישׂראל ממצרים**. אלא שצריך לומר את ההלל על הסדר, ולכן אומרים את שני הפרקים הראשונים לפני סיום ההגדה: **הללויה הלו עבדי ה' וכן בצאת ישׂראל ממצרים**. ושאר ההלל שאין בו הזכרת יציאת מצרים משאירים

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

ברוך המקום ברוך הוא בטרם נענה לבנים. שנדע להכיל את כולם.

ברוך המקום

ועוד י"ל שלימדנו בעל ההגדה שחיוב הסיפור לבנים השונים הוא מן התורה אשר **דְרָכֶיהָ דְרָכֵי נְעָם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם**. [משלי ג, יז]. לכן הדגיש בעל ההגדה ברוך שנתן תורה וכו' וכנגד ארבעה בנים דברה תורה. ובכללם הבן החמישי הנע ונד בין הבנים כאמור לעיל בענין השאלות. שיש לקרבן את כולם לתורה, וכפי שהלל היה אומר [אבות א, יב'] **וּמְקַרְבֵּן לַתּוֹרָה**.

מה הוא אומר. יש ליתן טעם מה ראה בעל ההגדה לומר **מה הוא אומר**. **ויש לומר** שיש כאן כלל גדול בחינוך: צריך להיות קשוב לרחשי לבו של הבן. ולהתעמק בשאלתו. בין אם הוא חכם בין אם הוא רשע ח"ו בין אם הוא תם. בין אם הוא שאינו יודע לשאול.

מה הסיבה לשאלתו ומה נקודת הראות שלו, היא אשר תביא תשובה נכונה, להעמידו על דרך הישר לקרבו ולחזקו בכל הצריך חיזוק.

***

ברוך המקום ברוך הוא, ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, ברוך הוא. כנגד ארבעה בנים דברה תורה.

צריך לדעת מה מקום לפיסקה זו בעניין ההגדה לפני פירוט ארבעת הבנים, ומה מקום לשבח להקב"ה בשם המקום, דוקא במקום זה שלפני הזכרת ארבעת הבנים.

ויש לומר כפירוש רש"י על הפסוק [שמות לג, כא'] **הִנֵּה מְקוֹם אֲתִי**, הוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו. ורצון בעל ההגדה לומר שהקב"ה מכיל את כל העולם כולו וגם את ארבעת הבנים שהכתיב בתורתו. ויש מקום אצל הקב"ה לכולם, בין אם הוא חכם בין אם הוא משאר הבנים, ורצה ללמדנו כשם שהקב"ה מכיל את כולם, כן כל אחד מבריותיו צריך להכיל את כולם, מהחכם ועד הרשע, וליתן לכולם מענה להיטיבם ולהוליכם בדרך הישרה. לכך סידר בעל ההגדה לומר

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

יציאת מצרים. לומר לך שנעוץ תחילתו בסופו וסופו בתחילתו. שבזכות **בעבור זה** שביציאת מצרים זכו להיכנס לארץ ולאכול **מעבור הארץ**. ובזכות **מעבור הארץ** שבכניסה לארץ, זכינו לליל הסדר בכל שנה ושנה לומר **בעבור זה**.

ולעומקו של מקרא, יש לומר שלמדו **בעבור זה** שהוא בזמן שמצה ומרור מונחים לפניך גם ממה שנאמר [שמות יב, יב'] **וְעַבְרָתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלֵילָה הַזֶּה וְהִפֵּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם**. אל תקרי **בעבור זה** אלא **בעבור זה**, **בחולם**. ואין זה אלא הקב"ה שנאמר הנה זה עומד אחר כתלנו. **בעבור אלקינו זה**, בעת הכה כל בכור בארץ מצרים בחצות, הוא אותו זמן שנאמר **בעבור זה**, בזמן **שמצה ומרור מונחים לפניך**.

ועדין יש לשאול מדוע מיוחד ביטוי זה לרשע ולשאינו יודע לשאול. ויש לומר שהרשע ושאינו יודע לשאול דבר משותף להם. שהרי מי שאינו שואל נהיה רשע בנקל. שרק על ידי השאלות אפשר להתחזק ביראת שמים. ולכן בא הביטוי **בעבור זה**

בעבור זה

יש להבין מדוע נקט בעל ההגדה בלשון **בעבור זה** לעניין הפסח, ומדוע ייחד לשון זאת לרשע ולשאינו יודע לשאול.

ומבואר שחדש ראשון לאחר יציאת מצרים עדיין אכלו מהמצות שהכינו צידה לדרך. ולאחר חדש כשנגמרו המצות, החל המן לרדת. וירד עד ז' באדר עת פטירת משה רבנו. ומכאן ואילך אכלו ממה שנשאר מן בכלים באורח נסי עד שנכנסו לארץ.

ומשנכנסו לארץ זרעו חיטה ופסק המן מן הכלים. וחיטה זו נקראת **מעבור הארץ**. ככתוב ביהושע (ה, יב') **וַיִּשְׁבֹּת הַמָּן מִמִּתְחַרַּת בְּאֶקְלָם** **מעבור הארץ**. ולית מילתא דלא רמיזא באורייתא. שנאמר **בעבור זה**. ודרשוהו חכמים **בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך**. ודרשת חז"ל בעבור שמצה וכו' נרמזת ביהושע **בְּאֶקְלָם מעבור הארץ**. ובשמות (יג, ח') נאמר **וְהַגַּדְתָּ לְבְנֶךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בעבור זה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם**. והוא בפרשת בא **טרם**

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

שהרי עיקר הלילה הזה ניתן להודאה
למקום ברוך הוא, על כן דַּיְנוּ להודות
על כל דבר ודבר וכל שכן על הכל
יחדיו.

***

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל

**בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְגו' הַיָּמִים
רָאָה וַיִּנָּס הִירְדֵן יֹסֵב לְאַחֹר.**

**יש לשאול, נס הירדן בכניסתנו
לארץ התרחש ארבעים שנה לאחר
נס הים בצאתנו ממצרים. ומה
תלמוד לומר בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
הִירְדֵן יֹסֵב לְאַחֹר.**

**ולעומקו של מקרא יש לומר שנס
הִירְדֵן יֹסֵב לְאַחֹר כבר היה טמון בנס
של הַיָּמִים רָאָה וַיִּנָּס. ורק יצא אל
הפועל ארבעים שנה אחרי כן. ונס
קריעת ים סוף כולל כל הנסים אשר
יבואו אחריו עד עת בוא ימות המשיח.
שכן הגאולה לעתיד לבוא טמונה גם
היא כבר ביציאת מצרים. לכן אמרו
[ברכות יב:] שמזכירין יציאת מצרים**

לרמז על הקב"ה כנ"ל שעובר עלינו
תמיד ויקרא בו **בְּעֵבֹר זֶה**, בעבור זה
אלי ואנוהו, וכפי שנאמר בי"ג מידות
[שמות לד, ו'] **וַיַּעֲבֹר ה'** על-פְּנֵי
וַיִּקְרָא ה' ה' אֵל רַחוּם וְרַחוּן אֲרָךְ אַפַּיִם
רַב-תְּסֻד וְאַמֶּת.

לומר לך על דרך הצח, **בְּעֵבֹר זֶה**
יתקיים **בְּעֵבֹר זֶה** וי"ג מידות של
וַיַּעֲבֹר ה' על-פְּנֵי אינן חוזרות ריקם
להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על
אבותם.

***

דַּיְנוּ

**יש ליתן טעם מה הוא זה שנאמר
דַּיְנוּ. שלא יעלה על הדעת לומר די לנו
בבחינת רב לנו. מספיק לנו. בלי שבת
ובלי תורה וכו' ח"ו.**

**אלא יש לומר שהפירוש של דַּיְנוּ
הוא: אין אנו מסתפקים בזה אלא כבר
על זה יש די פְּדֵי להודות. על אחת
כמה וכמה שיש לנו להודות על כל
הדברים הנפלאים שזכינו בהם עד
לבנין בית הבחירה בב"א.**

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

לשון **עבר**, או **מפיק** משמע שהוא לשון הווה.

רבנן אומרים **המוציא** הוא לשון **עבר**, וכך ראוי לברך.

ורב נחמן אומר **מוציא** הוא לשון **עבר** וכך ראוי לברך, והמוציא הוא לשון הווה.

ולכן לצאת כל הדיעות אומר רב נחמן שצריך לומר **מוציא** לחם מבלי ה'א הידיעה בתחילה. זה לכל הדיעות לשון **עבר**.

להלכה נוקטים כרבנן. שהמוציא לשון עבר. וכך מברכים. מכל מקום יש לעיין, מדוע כל כך חשוב לנקוט לשון **עבר**, עד שחלקו אמוראים בעניין.

ויש לומר על פי ההגדה שחייב אדם לראות את עצמו **כאילו הוא יצא ממצרים**. ודעת חזל שהוא צריך לחיות את העבר. לאפוקי ממי שאומר שצריך לראות כאילו עכשיו אנו יוצאים. זה אינו. אלא צריך לראות ולהראות שהיינו שם. שאותנו הוציא. דייקא נמי, חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא, בעבר ממצרים. יצא ולא יוצא.

גם לימות המשיח. לא שתיעקר יצ"מ אלא שיהיה נס הגאולה העתידה עיקר ויצ"מ טפלה לו, שתיזכר תמיד לטוב, שהיא שרש כל הגאולות כולן.

***

רחצה

ברחץ התבאר שהוא כנגד ביה אנא רחיצן. שהוא גילוי **אמונתנו בקב"ה**, ו**באבותינו**. ועתה יתבאר שכנגד זה יש גילוי **אלוקות עלינו** שהקב"ה ואבותינו **בוטחים בנו**, שאנו ממשיכים מסורת אבותינו בידינו. וזה רמוז **בה'** של רחצה. **רחץ ה'**. שה' בוטח בנו שלא נכזב באמונתנו. וזה היסוד של אני לדודי ודודי לי. ולכן עתה אנו מברכים על נטילת ידים וזה כנגד הפסוק וינשאם וינטלם כל ימי עולם.

מוציא מצה

מברך שתי ברכות, המוציא ועל אכילת מצה. ויאכל כשני זיתים משניהם יחד. ונחלקו בגמרא [ברכות לח.]. אם המוציא **אפיק** משמע שהוא

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

לחבר את העבדות עם הגאולה.
שמצה הוא לשון לחם עוני של עבדות.
והמוציא הוא לשון של גאולה.
ומחברים את שניהם ככתוב [שמות
ו,ז'] וַיִּדְעֻם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם.

המצה השלימה היא כנגד המוציא
אֶתְכֶם והיינו גאולה.
והמצה הפרוסה היא כנגד מִתַּחַת
סְבֻלֹת מִצְרַיִם והיינו העבדות.

וכדי לחבר את שניהם יחד תקנו
להלכה לאכול כשני זיתים משניהם
יחד. שהם אותו ענין והמשך אחד
להם.

***

מרור

טובל מרור בחרוסת ומנער
החרוסת. וחרוסת הוא מאכל מתוק,
רק דומה לטיט, והוא רמז למה
שפירש"י בפרך. פה רך. שבתחילה
העבודה בטיט היתה מתוקה.
והחרוסת מפירות ומאכלים המפורשים
בשיר השירים. לומר לך, שבתוך

ואשר על כן, מברכים בסיום
ההגדה גָּאֵל ישראל. גאל ולא גואל.
גאל בלשון עבר. בבחינת מתי יגיעו
מעשי למעשי אבותי.
וזה היסוד של חייב אדם לראות את
עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. שהיה
הוא באותו מעמד נשגב.

ועל דרך הצח, תתבאר מחלוקת
רבנן ורב נחמן על דרך האמונה. לרב
נחמן חשיבות הברכה מתי יצא האוכל,
בהווה או בעבר.
לרבנן יש חשיבות נוספת, כיצד יצא
האוכל ומי הוא המוציא.
לכן לשיטתם יש לברך המוציא.
שהתיבה נחלקת לשנים:
ה' מוציא. והאות ה' תרמוז לקב"ה.
נוטריקון המרמז: ה' הוא המוציא.

ולכן הסמיכו את גָּאֵל ישראל
להמוציא ששניהם ענין אחד הם.
שניהם לשון עבר ושניהם יורו על ה'
שגאלנו והוציאנו. גאל ישראל
המוציא.

ואשר על כן גם על הלחם מברכים
שתי הברכות יחד. המוציא לחם מן
הארץ ועל אכילת מצה.

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

כורך

לוקח מצה שלישית ובוצע ממנה כזית,
כורך מצה ומרור יחד, טובל בחרוסת
ואומר [בְּלֹא בְרָכָה]

**זָכַר לְמִקְדָּשׁ כְּהִלָּל. כֵּן עָשָׂה הַלֵּל
הַזֶּקֶן בְּזִמְנוֹ שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָבִים
ואוכלם בהסבה.**

והוא זָכַר לקרבן הפסח שנאכל
בכריכה עם המצה והמרור שנאמר
עַל מִצּוֹת וּמְרוֹרִים יֵאָכְלוּהוּ.

ולעומקו של מקרא יֵאָמֵר שזה
תיקון למה שעשו אנשי יריחו שכרכו
את שמע ולפי רבי יהודה שלא היו
אומרים בשכמל"ו. (פסחים נו.).
ואע"פ שלא מיחו בידם, אין כאן ייחוד
מושלם של מלכות ה' בעולם ומתקנים
זאת על ידי הכורך.
כיצד:

המצה היא כנגד פסוק הראשון של
ק"ש, שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד.
והוא קבלת עול מלכות שמים **לעילא.**
והמרור כנגד ברוך שם כבוד מלכותו

הטיט העבה של עבודת הפרך מוטמנת
אהבת ה' של **אני לדודי ודודי לי.**

וטבילת המרור בחרוסת מזכירה את
הטמנת הילדים בטיט העבה. ואף על
פי כן, אני לדודי ודודי לי. ונקראת
חרוסת לשון חרס הנשבר, שאדם
עושה עצמו כחרס הנשבר ומתוך כך
מקבל כוחות לראות את העבודה
הקשה בעיני האמונה.

=

והחסה גם היא תחילתה מתוק וסופה
מר, והיא כנגד מה ש**חס** הקב"ה עלינו
להושיענו. ומטבילים אותה במה
שתחילתו מר והוא הטיט העבה וסופו
מתוק, שמסיר את הקפא את הארס מן
המרור. שאחרי הסרת הארס, הוא
האירוסין אנו נמצאים בגילוי של
הנישואין. אני לדודי ודודי לי. **ולולא**
המרירות לא היתה מתגלית
המתיקות. וכן בלימוד התורה כאשר
יש עמל התורה במרירות, אז מגיעים
לעריבות התורה ומתיקותה. וזה הסוד
של מה שנאמר למשה בסנה. בְּהוֹצִיאֲךָ
אֶת-הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת-הָאֱלֹהִים
עַל הַהָר הַזֶּה. וזו **קבלת התורה.**
שבשניהם המר הופך למתוק.

***

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

במילה **צלי**. שקרבן הפסח אשר בא לקבלת עול מלכות שמים, תהיה שלימה רק עם התפילה. וזה נרמז במשנה: **וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא צָלִי**.

והוא ממשנה במסכת זבחים פרק ה משנה ח :

הַפֶּסַח אֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא בְּלִילָה,

וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא עַד חֲצוֹת,

וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לְמִנּוּחָיו,

וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא צָלִי

וצלי בארמית היינו תפילה כנ"ל. כביכול אומרת המשנה שאינו נאכל אלא בצירוף התפילה. ואשר על כן נסמכו מלים אלו **וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא צָלִי** לברייתא דר' ישמעאל ולתפילת שחרית המתחילה בבקשה על בנין הבית: **יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ** וגו'.

וכל זה רמז לנו הלל כשהיה כורך מצה ומרור באומרו: **זכר למקדש**. ובזכות הזכר והתפילות נזכה במהרה לצלי ממש שיתקיים בנו **וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא צָלִי** בב"א.

ובשימת לב, הזכיר בעל ההגדה את **שם הלל פעמיים**. ואילו **משה** רבנו מוזכר רק **פעם אחת**, וגם אז כבדרך

לעולם ועד והוא קבלת עול מלכות שמים **לתתא**.

ועל ידי הכורך, כורכין את שמע וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד לעילא ולתתא ביחד, לקבל מלכות שמים אשר תהיה שלימה עם הצלי של הקרבן. ותפילה נקראת **צלותא**, כנגד הצלי.

וירמוז לדברי ר' יוחנן [ברכות יד:]: א"ר יוחנן הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלימה יפנה ויטול ידיו, ויניח תפילין ויקרא ק"ש ויתפלל. ובשימת לב, לקבלת עול מלכות שמים שלימה לא מספיק ק"ש אלא גם שיתפלל. ויקרא ק"ש ויתפלל. שכאשר פונה האדם להקב"ה בתפילה, מוציא אל הפועל את העול מלכות שמים שקיבל בק"ש. שבזה מראה ומוכיח כי אין לו ממי לבקש אלא רק מיחידו של עולם. וזה הנקרא מלכות שמים שלימה.

הכא נמי, צריך שיעמוד על קרבנו ויתפלל לה'. ואין תפילה נשגבה יותר מאשר להתפלל על בנין בית המקדש מהרה יבנה בב"א. ורמזוהו חז"ל

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

שולחן עורך

עליו אמר דוד המלך ע"ה תערוך לפני שולחן נגד צוררי. והביאור בזה לעומקו של מקרא שכל הנאה שיש לאדם בשולחן עורך הוא נגדא לצורריו. נגדא הכוונה מכה. כאילו מכה ברצועה לשונאיו וצורריו. ובעיקר בליל הסדר כאשר הקב"ה מבטיח לבניו והקב"ה מצילנו מידם.

***

צפון

על ידי אכילת האפיקומן, הקב"ה מרחיק מאתנו את היצר הרע שנאמר ואת הצפוני ארחיק מעליכם. ומה שאמרנו בעת היחזק משארותם צרורות בשמלותם על שכמם, כעת על ידי האכילה מתקיים בנו אנא בכח גדולת ימינך תתיר צרורה.

***

אגב, באומרו (לאחר דצ"ך עד"ש באח"ב) וַיִּצְמִינוּ בַּה' וּבַמִּשֶׁה עֲבָדָיו.

ויש ליתן טעם מדוע לא יזכר שם משה בהגדה, אלא פעם אחת. ויש לומר שכל כולו של ליל הסדר תכליתו להחזיר בלבבות אמונה בקב"ה, כאומרו, אני ולא מלאך.

ומה שזוכר הלל בהגדה, כדי לפאר ולרומם בית מקדשנו. כאומרו בזמן שבית המקדש היה קיים.

ומה שזוכר הלל פעמיים יש לומר, פעם אחת לזכר מקדש ראשון ופעם שניה זכר למקדש שני.

או כלך לדרך זו, פעם אחת לעצמו לעצמו ופעם שניה כנגד משה רבנו. שמשה והלל שרש אחד להם. שרש הענוה.

ועל דרך הסוד, נתגלה שרשם בשמות ע"ב מג' פסוקים ויסע ויבא ויט כאשר הם נרמזים זה לצד זה (באותיות למפרע) מהש, ללה.

***

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

עד שיבוא אליהו התשבי זכור לטוב
ויתרץ קושיות ובעיות וגם ספק זה.
ואשר על כן נקרא **כוס של אליהו**.

וסדרו לומר שְׁפָךְ חֲמַתְךָ אֶל הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּךָ וְעַל מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר
בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ. כִּי אָכַל אֶת יַעֲקֹב וְאֶת
בְּנָהוּ הַשְּׂמוּ. שְׁפָךְ עֲלֵיהֶם זַעֲמָךְ וְחַרוֹן
אֲפָךְ יִשְׁיגֵם. תִּקְרָךְ בְּצַדֵּךְ וְתִשְׁמִידֵם
מִתַּחַת שְׁמֵי ה'.

ולעומקו של מקרא יֵאָמֵר שהוא
כנגד מה שאמרו (סוכה כח:): משלו
משל למה הדבר דומה לעבד שבא
למזוג כוס לרבו **ושפך** לו רבו את
הקיתון על פניו, ואמר לו אי אפשר
בשמושך.

וכוונו בעבד זה גם **לגוג ומגוג** שבכל
הדורות עליו נאמר **וכי יש עבד**
המורד ברבו אלא הוה הכי נמי הוה
(ברכות י.) שגוג ומגוג הוא עבד
המורד בהקב"ה. ומתפללין לה' שבעת
בוא אליהו זכור לטוב ישפוך הקב"ה
על גוג ומגוג העבד קיתון על פניו
ויאמר לו אי אפשר בשימושך. לכן

ברך

מוזגין כוס שלישית היא כוס של
ברכת המזון והוא כנגד עולם היצירה
כנ"ל וכנגד גאלתי, שנאמר בהטוב
והמטיב גואלנו.

ובשימת לב, ברכת המזון בליל
הסדר אינה כשאר ברכת המזון
שאכלנו וצריך לברך. אלא היא חלק
מהודיה לה' על יציאת מצרים וכפי
שאומרים בה **נודה לך על שהוצאתנו**
מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים.

ואשר על כן ברכת המזון טעונה כוס,
היא כוס ישועות כנאמר בהודאה ועל
שהוצאתנו מארץ מצרים.

***

כוס של אליהו

היא כוס חמישית כנגד לשון גאולה
חמישי **והבאתי** וגרס לה המהר"ל
בהגדתו, ולהלכה יש חולקים ומשום
הספק מוזגים ולא שותים. וכן נוהגין

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

ההלל בבית, אלא מכוונים על ההלל בבית הכנסת בתפילת ערבית גם על שבבית.

ולכן **הסמיכו** את המשך ההלל ל"שפוך חמתך" שהם מאותו ענין. שנאמר שם **תרוף באף ותשמידם מתחת שמי ה'**. ומיד ממשיכים בהלל לומר **לא לנו ה' לא לנו כי לשמך תן כבוד על חסדך על אמתך. למה יאמרו הגויים איה נא אלהיהם. וגו'.** ולכן היה ראוי לא להפסיק בין שפוך חמתך לבין המשך אמירת ההלל. ואמירת ההלל ברצף עם חלקו הראשון, הרי הוא כהחזרת הפירודא של ה-ו' מה-ה', כפי שהתבאר בתחילה.

פתחו לי שערי צדק. הם השערים הנפתחים בליל הסדר להשפיע שפע ברכה וישועה.

האמנתי כי אדבר. מה שאמרתי ודברתי אתהלך לפני ה' בארצות החיים, הוא רק מתוך אמונה, שהרי אני עניתי מאד, עוניתי ונהייתי עני עד עפר. וכך יהיה ערך הדברים. אני

אומרים הבקשה **שִׁפְךָ חֲמַתְךָ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר שִׁפְךָ עֲלֵיהֶם זַעֲמָךְ וגו'.**

ויש לומר שלכן הסמיכו אמירה זו לכוס של אליהו, **שהנקם בגויים** הוא **מִסְדְּרֵי הַגְּאוּלָּה**, ואשר על כן ארבע הכוסות הן של גאולה לישראל ופורענות לגויים. וזה שאמרין כי אכל את יעקב ואת נוהו השמו, ורמז הוא לאליה שהו"ו של שמו נמצאת כמשכון אצל יעקוב עד שיבוא ויגאל את בניו. ומשכון הוא לשון משכון, וזה שאומרים כאן ואת **נוהו השמו**. נוהו הוא משכון ה' הוא ביהמ"ק שיבנה בב"א.

הלל

מסיימים את ההלל שהתחלנו במגיד. ונחלק ההלל כנ"ל לשני הפרקים הראשונים נאמרו במגיד שהפרק השני יש בו הודאה על יציאת מצרים, בצאת ישראל ממצרים וגו' ואי אפשר להתחיל משני לכן מתחילין מראשון. כנ"ל. ועתה ממשיכים את ההלל עד תומו. ואין לומר שיש כאן הפסק **כי כל ליל הסדר הוא הלל אחד גדול לה'**. ואשר על כן אין מברכין על

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

כזוב, הרי השעה נדחית מפניו והיינו
האמנתי כי אדבר.

עניתי מאד, ורק מתוך אמונה אדבר
שאתהלך לפני ה' בארצות החיים.

אנה ה' כי אני עבדך. בפשט
הדברים, הרי זה כמו **אנא ה'**. ולעומקו
של מקרא, באומרו **אנה**, יחפש העבד
את רבו לבלתי יסתיר ממנו פניו.
ויהיה **אנה** מלשון **אנה** אמצאך, **אנה**
אלך. **אנה** אלך ה' מבלעדיך. כי אני
עבדך. ובזה יתקיים בו האנא, ביתר
שאת.

כי גבר עלינו חסדו. יבואר **על פי**
הסוד, שחסד ה' שהיא מידת השפע
ללא גבולות, גברה על מידת הגבורה
והדין, והצטרפו יחד להנהיגני במידת
התפארת היא האמת. חסד הוא אברהם
וגבורה הוא יצחק ואמת הוא יעקב.
כנאמר, תתן אמת ליעקב. ומידת
התפארת תנהיגנו לעולם.

הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו.
וכפל ארבע פעמים כי לעולם חסדו
להוריד שפע החסדים דרך ארבע
עולמות אבי"ע, אצילות בריאה יצירה,
עשייה. וכנגד ארבע אתוון קדישין של
שם ה'. שכולו חסד ורחמים.

***

אני אמרתי בחפזי כל האדם כזוב.
שבעת הגאולה יחיש ה' פדות נפשנו
כעין ויריצוהו מן הבור. והוא שחלקו
רבותינו בענין ואכלתם אותו בחפזון.
ולמדו עד שעת חפזון. וחלקו מה היא
שעת חפזון. ר' אלעזר בן עזריה סבר
מאי חפזון **חפזון דמצרים** ופירש
רש"י **חצות**, שמתוך שמתו עמדו
עלינו למהרנו לצאת, ורבי עקיבא סבר
מאי חפזון **חפזון דישראל** והוא עלות
השחר שנחפזנו לצאת.

ולשניהם החפזון הוא מאת ה'. ולזה
התכוון דוד המלך. כשאדם שם מבטחו
בה' ה' יחיש גאולתו כעין שאמרו
(ברכות סד.) כל הדוחק את השעה
שעה דוחקתו וכל הנדחה מפני השעה
שעה נדחת מפניו.

וזה שאמר אני אמרתי בחפזי, שכאשר
החפזון בא **מצד האדם** הריהו כדוחק
את השעה ואז השעה דוחקתו **וכל**
האדם כזוב. אבל הנדחה מפני השעה
ואומר מה לי לדחוק הרי כל האדם

לעומקו של מקרא הגדה של פסח

והתרגום דרכו לפרש **כען. עתה.** ומכיון **שיש כבר** בקשה **אנא**, ע"כ יש לפרש **נא מלשון עתה, עכשיו.** **אנא** ה' הושיעה עתה. הצליחה עתה. וכן במצודת ציון. ורבותינו כפלו את הפסוקים והם כנגד ארבע עולמות, **אבי"ע** אצילות **בריאה** יצירה **עשייה**, וכן **ל אצל** כי לעולם **חסדו.**

***

נרצה

כאשר זכינו לסדר אותו כן נזכה לעשותו.

שהסדר שאנו עורכים בכל שנה ושנה **בא לרצות** את הקב"ה **לקרב את הגאולה** והוא הכנה לעשייה השלימה והאמיתית בבית מקדשנו **בב"א**, ולכן **מבטאים** צפייתנו **במאמר לשנה הבאה בירושלים הבנויה**

***

ואומרים הלל הגדול, שבו כ"ו פעמים **כי לעולם חסדו**, כנגד גימ' כ"ו שבשם הוי"ה שכולו שפע חסד.

***

נשמת כל חי. ויש ליישב הסתירה לכאורה, שבתחילה אמר אילו פינו מלא שירה וגו' **אין אנתנו מספיקים** להודות לך וחזר ואמר על כן **אברים** שפלגת בנו וגו' **הן הם יודו.**

אלא י"ל בשימת לב שיש תוספת. **ורוח ונשמה שנפחת באפנו.** כי אכן האברים לבדם אינם מספיקים להודות אפילו יהיו כמרחבי רקיע. אך כאשר האברים משמשים את הנשמה, **אזי יחד עם הנשמה הן הם יודו ויברכו.** כי הנשמה היא שמתפללת ומודה לכן נקראת התפילה הזאת על שם הנשמה, **נשמת כל חי** תברך את שמך ה' אלקינו.

***

וזה שאמר ברכי **נפשי** את ה' וכל **קרְבִי** את שם קדשו. שיחד עם הנפש גם הקרבים יכולים להלל לשם קדשו.

***

אנא ה' הושיעה נא. דרכו של רש"י לפרש אין **נא** אלא לשון בקשה.

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
למל': 052-7675895

גור-אריה צור
מודיעין עילית

ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל: leshem895@gmail.com

